

Haldun Taner'in "Sancho'nun Sabah Yürüyüşü" Adlı Öyküsünü İki Farklı Anlatım Tekniği İle Okuma Denemesi

Gökmen BOZTILKI*

Özet

Nitelikli edebiyat okurlarının yetişmesi ancak nitelikli metinlerin ders kitaplarında yer bulması ve bu metinlerin çağdaş edebiyat kuramlarına uygun olarak anlaşılandırılması ile mümkündür. Haldun Taner'in *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* adlı öyküsü de bu türden okumalara imkân sağlayacak nitelikte bir açık yapıdır. Bu çalışmada, öykü yabancılaştırma ve karnavallaştırma gibi farklı iki teknikle yorumlanmaya çalışılarak bu tür açık metinlerin alınılması aşamasında kullanılacak yöntemlere örnek verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Haldun Taner, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü, Yabancılaşma, Karnavallaştırma.

An Attempt To Read Haldun Taner's Short Story "Sancho'nun Sabah Yürüyüşü" In Accordance With Two Different Narration Techniques

Abstract

Upbringing of skilled literary readers can only be possible by existence of quality literary texts in course books and contextualization of these texts in accordance with contemporary literary theories. The short story of Haldun Taner named "*Sancho'nun Sabah Yürüyüşü*" is an open text which can provide the readers with this kind of reading opportunities. In this study, by using two different interpretation methods, it is intended to give examples of the techniques alienation and carnivalisation that can be used during the reception process of this kind of open texts.

Key Words: Haldun Taner, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü, Alienation, Carnivalisation.

GİRİŞ

Zehra İpşiroğlu, okuyucusunu bulamayan kitap, izleyicisini bulamayan resim, dinleyicisini bulamayan müzik sandık içerisinde saklanan eşya gibidir, der ve her sanat yapıtının alımlayanla var olabileceğini belirtir (İpşiroğlu, 2001:7). İpşiroğlu'na göre okurla metin arasındaki diyalog, okurun metne ilişkin bir takım gelgitler yaşamasiyla başlar; bu gelgitler okurun metne kendini kaptırması, büyülenmesi ya da şaşırması veya yadırgaması ile oluşmaktadır. Haldun Taner'in *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* adlı öyküsü de okuyucuları öykünün başından itibaren şaşırtan bir yapıya sahiptir. Bu metin aynı zamanda Eco'nun açık metin olarak adlandırdığı türe de bir örnektir. Açık metin kavramı, geleneksel bir dünya görüşünü desteklemeyen, çokanlamlılığa önem veren, yazınsal ürünlerin yorumlanmasında okurla metin arasında etkileşimsel bir süreci öngören metinleri ifade eder (Eco, 1992).

1964'te yazılan öykü, bir anlamda dönemin Ankara'sının siyasal ve sosyal ilişkilerine yönelik bir parodidir. Öyküde kahraman, Sancho adlı bir köpektir. Metinde Sancho'dan başka köpekler de vardır ve bu köpeklerin hemen hepsi toplumun üst seviyesindeki insanların köpekleridir. Sancho'yu sahibinin babası sabah yürüyüşüne çıkarmış, Sancho'nun bu yürüyüşte karşılaşılan değişik cinsten ve karakterde köpekler ve bu köpeklerin sahipleri hakkındaki düşünceleri öykünün gidişatını belirlemiştir. Kahramanın köpek olması, insanlara ve köpeklerle bir köpeğin gözüyle bakılması gibi bazı özellikler öyküyü okuyucu açısından ilginç bir hale getirmektedir. Yazar öyküde *yabancılaştırma* ve *karnavallaştırma* gibi çeşitli anlatım tekniklerini kullanarak farklı anlamlandırmalara olanak sağlayan bir yapı kurmuştur. Okura farklı alımlama fırsatları sunan bu türden metinlerin Türkçe ve edebiyat dersi kitaplarında sıkça yer almadığı, yer alanların da çağdaş

eğitim ve yazın bilim yaklaşımlarına uygun işlenmediği geçmişten beri araştırmacıların üzerinde durduğu bir noktadır (Dilidüzgün 2003, Polat 1991 - 2006, İpşiroğlu, 2001: 10). Bunun temel sebepleri, edebiyattaki çağdaş yaklaşımların anadili dersi öğretmenleri, ders kitabı yazarları, eğitim-öğretim programcıları tarafından iyi bilinmemesi ya da yakından takip edilmemesi ve bu yaklaşımlara eğitim fakültelerinin ders programlarında yeterince yer verilmemesi olarak değerlendirilebilir (Kavak, Aydın, Altun, 2007: 183 ve 213)¹. Oysa bu ve benzeri yazınsal yapıtlar öğrencilerin bilinçli bir edebiyat okuru olmaları ve eleştirel bakış açısı kazanmaları açısından önemlidir. Bu nedenle bu türden yapıtlara ders kitaplarında yer verilmesi ve yapıtların çağdaş yazın kuramlarının gerektirdiği biçimde incelenmesi ve işlenmesi, edebiyat ve anadili eğitimini daha nitelikli hale getirecektir.

YÖNTEM

Bu çalışmada Haldun Taner'in *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* adlı öyküsü, *karnavallaştırma* ve *yabancılaştırma* teknikleri doğrultusunda incelenmiştir. Bu teknikler sıradaki bölümlerde açıklanmıştır.

Evren Yabancılaştırma Tekniği

Sancho'nun Sabah Yürüyüşü adlı öyküde yazarın kullandığı iki anlatım tekniği dikkatindedir. Bunlardan ilki yabancılaştırma tekniğidir. Edebiyatın amaçlarından biri de okurun değer yargılarını, doğru bildiklerini, hayata bakış açısını sarsarak bunları yeniden gözden geçirmesini sağlamaktır. Rus formalistler Jakobson ve Shlovsky, bu görüşü kuramsal olarak "Yabancılaştırma Tekniği" şeklinde temellendirmiştir; onlara göre, yabancılaştırmanın iki temel işlevi vardır: Birincisi, insanların gündelik

¹ Cumhuriyet Döneminde dal öğretmeni yetiştirme süreci ve sorunları için Bkz. Kavcar (2002).

yaşamda yitip giden duyumsamalarının sanat yoluyla yeniden kazanımını sağlamak; ikincisi sanat geleneğinin sürekli yenilenmesine hizmet etmektir. Yabancılaştırma amacıyla yeni ve çarpıcı deyişler icat edilir, edebiliği öne çıkarmak için akla gelebilecek her yola başvurulur (Parla, 2000: 46). Okuyucunun metne dalıp gitmesini engellemek, direkt bir şeyler anlatmak yerine, okuyucunun metne dışarıdan bakabilmesini sağlamak bu tekniğin özelliklerindedir. Bu düşüncelere paralel olarak Iser de en etkili yapıtın okuyucuyu kendi alışılmış kod ve beklentilerine eleştirel bir gözle bakmaya zorlayan yapıt olduğunu belirtmektedir. Iser "Yapıt bizim ona getirdiğimiz örtük inançları sorgular ve dönüştürür, rutin algılama alışkanlıklarımızı geçersizleştirir ve böylece bizi bu alışkanlıkları ilk kez oldukları gibi görmeye zorlar" demektedir (Iser, 1984'ten akt. Eagleton, 1990: 103). Taner, bu hikâyede yabancılaştırma tekniğini ön plana çıkarmış ve okuyucunun metne dinamik bir şekilde bakabilmesi amacıyla bu tekniği özellikle hikâyenin geçiş bölümlerinde kullanmıştır.²

Karnavallaştırma Tekniği

Öyküde öne çıkan bir diğer anlatım tekniği ise *karnavallaştırma* tekniğidir. Bakhtin, *Rabelais ve Dünyası* adlı kitabında, anlatı türlerinin değişimini tartışırken Rönesans'ta bazı belli başlı türlerin karnaval dili kullanılarak nasıl değiştirildiğini inceler ve bu yolla ortaçağ ideolojisinin nasıl sarsıldığını ve hiyerarşik anlatıların yıkıldığını gösterir (Parla, 2000: 60).

Çağdaş sonrası romanda çoğulculuk ve karnavallaşma; ortak düşüncü ve ortak kültürel özellikler çerçevesinde işbirliğine dayalı ortaklaşa bir yaşamdan çok karşıt seslerin, karşıt düşünce ve eylemlerin eş zamanlı olarak bir

arada olduğu gürültülü, eğlenceli, kargaşa dolu bir dünyayı gözler önüne serer (Arslan, 2009: 66). Bu yöntemle toplumsal bir olgu olan karnaval edebiyata taşınır. Karnavalın özellikle gülme biçiminde içinde barındırdığı direniş ve başkaldırı gücü, yüksek kültürle aşağı kültür arasındaki sınırlarda çeşitli gedikler açarak farklı alanlara sızar. Karnavallaştırmada resmi, ahlaki ve siyasi düzen altüst edilir (İrızık, 2001: 24). Bu yapılırken genellikle parodiye başvurulur. Tanımı üzerinde çeşitli tartışmaların olduğu parodi³, bir olguyu olduğundan daha absürd hale getirme işidir. TDK Bilim ve Sanat terimleri sözlüğünde parodi için

*"Ciddi sayılan bir yapıtın bir bölümünü ya da tümünü alaya alarak, biçimini bozmadan ona bambaşka bir öz vererek biçimle öz arasındaki bu ayrılıktan gülünç etki çıkaran tür. Parodi, bir olayı ya da önemsenen bir kişiyi aynı tutumla gülünçleştirir."*⁴

denmektedir. Bu metinde de insanlar arasındaki ilişkiler parodileştirilerek yeni bir söylem ortaya konmaktadır. Bu yeni söylem de hem okurun metne dinamik olarak bakmasını sağlayarak yabancılaştırma tekniğine hizmet eder hem de ortaya çıkardığı çok seslilikle karnavallaştırmaya uygun bir zemin meydana getirir. Bu tekniğin önemli özellikleri olan ve Don Kişot'ta görülen manevi değerlerin maddi kazanımlara, ulvi aşkların cinselliğe, fantazinin yemeğe ve kusmaya indirgenmesi benzeri değersizleştirmeleri, bu öyküde de görmekteyiz. Sıradaki bölümde, yukarıda kısaca açıklanan bu iki anlatım tekniğinin ışığında öykü anlamlandırılmaya çalışılacaktır. Bu türden anlamlandırma çalışmaları, edebi metinde var olan çok anlamlılığa da paralel olarak yegâne

² Haldun Taner Yabancılaştırma Tekniğini sadece anlatmaya bağlı metinlerde değil tiyatro eserlerinde de kullanmış ve bu tekniğin Türk Tiyatrosundaki öncüsü olmuştur. Ayrıntı için Bkz. Pekman (2005)

³ Parodinin farklı tanımları için Bkz. Cebeci (2008: 81-92)

⁴

<http://www.tdkterim.gov.tr/?kelime=parodi&kategori=terim&hng=md>

doğruyu göstermez ancak değişik bakış açıları-
nın, farklı yaklaşımların örneğini oluşturabilir.

Sancho'nun Sabah Yürüyüşü'nde Yabancılaş- tırma ve Karnavallaştırma

Hikâye "tiki tiki praf" şeklinde başlamaktadır ve bu daha metnin başında, okuyucuyu şaşırtmak için kullanılan bir yöntemdir. Hikâyenin anlatıcısı da belli değildir. Okuyucu hikâyenin kimin tarafından anlatıldığını ve "tiki tiki praf" in ne anlama geldiğini ancak şu bölümde anlar.

tiki tiki praf

tiki tiki praf

tiki tiki

tiki tiki ???

Tiki tikileri prafsız bırakan bu aksamanın farkına -dalmış düşündüğü için- Sancho hayli geç vardı. Olduğu yerde iki dönendikten sonra başı yerde hızlı hızlı geri döndü.

Öykünün başında Haldun Taner, okuru bu "tiki tiki praf" tekrarıyla yabancılaştırır. Okuyucu anlamsız gibi görünen bu tekrarın anlamını ancak anlatımın bir köpeğin bilinciyle gerçekleştiğini anladıktan sonra kavrar. Bu yolla okuyucunun önemli bir yerleşik değeri sarsılmıştır. Kahraman insan değil bir köpektir. Bu, Parla (Parla, 2000: 46)'nın belirttiği yeni ve çarpıcı deyişler icat etme, edebiliği öne çıkarmak için akla gelebilecek her yola başvurma ilkesine uygun olarak kullanılmış bir yöntemdir.

Bundan sonraki bölümlerde yazar, toplumsal statüleri ve dönemin politik olaylarını eleştirmekte ve bunu yaparken de yine bu iki tekniği kullanmaktadır. Çankaya civarındaki yürüşün devamında Sancho'yu gezdiren Hülya'nın babası bir milletvekili ile karşılaşır, Sancho hiç görmediği bu kişinin kim olduğunu üzerindeki kıyafetlerden anlar.

Bu da kim ola? İyi bir terziden çıktığı halde çakşır gibi inen bu pantalonu, Avrupa malı olduğu halde mest hissi veren bu ayakkabıları ilk defa görüyordu. Başını kaldırıp baktı. Devetüyü palto ile siyah rölöve şapkayı görünce anladı. Bu adam kasaba avukatı yeni mebuslardan biri olmalı.

Hülya'nın babası ile mebusun diyalogu devam ederken Taner, *yabancılaştırma tekniğini* kullanmak için Sancho'yu devreye sokmaktadır. Sancho aklından geçenleri okura aktarmakta ve mebusun konuşmasını sonuna kadar hiç kesmeden dinleyen Hülya'nın babasının asıl derdinin kızının yurt dışında eğitimini rahatça sürdürebilmesi için gerekli olan vize süresini uzatmak olduğunu gözler önüne sermektedir. Yazar, anlatıcı olarak Sancho'yu kullanarak üstü örtülü gerçekleri gözler önüne sermekle Çankaya sosyetesinin çarpık ve menfaate dayalı ilişkilerini ortaya koymakta, fakat bunu yapan bir köpek olduğu için çarpıklıklar daha fazla göze batmakta ve okuru şaşırtmaktadır.

Yazarın öykü boyunca tekrarladığı toplumsal eleştirilerine bir diğer örnek Sancho'nun yürüyüş sırasında karşılaştığı Hikmet Bey'in Pakistan tazısı Altes'in başına gelenlerdir.

Hikmet Bey'in bu saf kan Pakistan tazısı, elektrik prizini yalayıp cereyana kapıldığı günden beri, kuyruk sokumu ile oylukları arasında sürekli bir sızdan yakınıyordu (...).Sen Londra'da özel bir klinikte sezeryanla dünyaya gel, sonra Hacettepe Baytar okulu polikliğinde sokak köpeklerinin peşinde saatlerece sıra bekle. Altes'i hastalıktan çok bu durum üzmüş gibi idi. Akla bak akla. İyi ol da nerde olursan ol.

Burada yabancılaştırma tekniğini ustaca kullanan yazar, toplum içerisinde statü değişikliklerini kabullenemeyen insanları bir köpek gözüyle ve bir köpek üzerinden eleştirmekte ve dolayısıyla okuru da alışık olduğu kalıpların dışarısına çıkararak metinle diyalog kurmaya itmektedir. Böylece okurlarca her

zaman karşılaşılabilecek ve onlarda alışkanlık yaratabilecek bir durum, alışılmadık bir yolla anlatılmaktadır. Bu yolla okurun bu durumu eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebilmesini sağlamak amaçlanmaktadır.

Sancho, gezisine devam ederken Belçika Büyükelçiliği'nin güzel greyhoundları⁵ Isebella ve Mirella'yı görür. Köpek sosyetesinin güzel kızlarını gören Sancho, bu iki güzel köpeğe selam verdikten sonra onlara karşı ulvî duygular beslemek yerine içgüdülerinin esiri olur ve cinsel dürtüleri onu farklı yönlere çeker. Karnavallaştırmada vücut imgeleri, resmi, ahlaki ve siyasi düzen tersyüz edilir. Sancho da burada bu duruma paralel bir biçimde alışılan davranışların dışına çıkar. Sancho'nun Isabella ve Mirella'yı gördüğünde sergilediği davranışlar buna bir örnek teşkil eder. Bu bölümde aslında, kendisinin sürekli gerçek yüzünü ortaya çıkardığı ve eleştirdiği insanlara has bir özellikle okurun karşısına çıkmaktadır. İnsanlar bazen karşı cinsten çekici bir bireyden etkilendiklerinde cinsel dürtüleri harekete geçebilir ama genelde bunu bastırma ve inkâr yolunu seçerler. Burada yazar, bu gerçeği karnavallaştırma tekniği ile okuyucunun algısını sarsarak bunu da alışık olunduğu gibi insanlar üzerinden değil de köpekler aracılığı ile anlatarak (okuyucuyu metne yabancılaştırarak) okuyucunun farklı bir gözle öyküye bakmasını, bir anlamda da estetik zevki farklı şekilde tatmasını amaçlamaktadır. Cinsel uyanışından kurtulmak isteyen Sancho'nun yöntemi öykünün genelinde düşünce ve olay değişimlerinde olduğu gibi "tiki tiki praf" lar iledir.

Tiki tiki praf

tak

Başka şeyler düşünmeli. Başka şeyler düşünmeli.

tiki tiki praf

tak

Öyküde doğal olmayan şeylerin eleştirisi yine köpekler üzerinden yapılmış, Müsteşar Bey'in bulldog cinsi köpeği Semiramis ile karşılaşan Sancho, Semiramis'in üzerine geçirilen kıyafetlerin doğal olmayan görüntüsünü eleştirmiştir. Burada aynı zamanda köpekleri doğal hallerinin dışında kendilerine benzetmeye çalışan insanogluna da bir eleştiri söz konusudur:

Müsteşar beyin bu kahverengi bulldogu dilini çıkarıp kendi burnunun ucunu yaladı. Akli sıra onunla alay ediyordu. Oysa kendi tüyleri ile hiç asorti olmayan ekose bir yelek giymiş, hava yağmurlu olmadığı halde ayaklarına gri şosonlar geçirmişti. Sen kendinle alay et rüküş.

Yürüyüşünün devamında chow chow cinsi bir köpek olan Kastor ile karşılaşan Sancho, onun şahsında dönemin siyasilerini ve bürokratlarını:

"Kastor siyaset kurallarını çocuk yaşta sindire sindire değil de, belirli bir çağdan sonra kitaptan ezberleyen yeni vekiller, senatorler, ya da taşralı hariciyeciler gibi sivri derecede nazik bir chow chowdu. Ama buna rağmen, yine de daldığı, ya da heyecanlı olduğu zamanlar anasının çoban köpeği diyalektini gizleyemediği anlar oluyordu."

diyerek eleştirmiştir. Hikâyenin tamamında yaptığı gibi, anlatıcı anlatılmak isteneni okura alışıldık şekilde vermemiş, geldikleri yerin kültürünü, kent kültürü ile gizlemek isteyen dönemin bürokrat ve siyasetçilerinin eksik yanlarını tüm çıplaklığı ile vererek karnavallaştırma; bunu da bir köpeğin gözünden ve başka bir köpeğin üzerinden anlatarak yabancılaştırma yöntemlerini kullanmıştır.

Sancho'nun bundan sonra karşılaştığı köpekler ise polis köpekleridir. Sancho polis köpeklerinden şu şekilde bahsetmektedir.

İllet olduğu iki cins köpek vardı. Av köpekleri bir, polis köpekleri iki. Kurbanlarını efendilerinin ayağına atıp, susta duran; ihsan bekleyen bu

⁵ Tazi

çanak yalayıcı, bu jurnalcı,, bu siftinik yaratıklar onca köpeklik tarihinin yüzkarası idiler.

Burada yazar yine yabancılaştırma tekniği ile bir meslek grubu hakkındaki fikirlerini köpekler üzerinden anlatmaktadır.

Hikâyenin diğer bir önemli noktası da Hül-ya'nın babası ile Selmin Hanım'ın karşılaştığı anda olanlardır. Bu bölümde Sancho, sahibinin babası ile Selmin Hanım'ın dostça sohbetleri esnasında bir köpek saflığı ile daha önce bu ikilinin bir araya geldikleri davette yaşadıklarını gözünün önüne getirmektedir.

Selmin Hanım masanın altında sol iskar-pinini çıkarmış, zarif ayağına nefes aldırıyordu. Hül-ya'nın babası birden ayağını usulca onunkinin yanına kaydırdı. Kadın çoraplı ayağını kaçırdı. Adam öbür ayağını yakaladı. İki ayağının arasına adeta hapsetti. Kadının dizi ürperdi...

Sancho bu esnada Selmin Hanım'ın köpeği Diojen ile olanları izlemekte, masanın altında gerçekleşen anlam veremediği bu hareketlerin sırrını çözmeye çalışmaktadır. Yani Selmin Hanım ve Hül-ya'nın babası bir araya geldiğinde Sancho sadece daha önce gördüğü gerçekleri hatırlamakta; şu anda bu iki kişinin yaşadığı yapmacık olaylarla ilgilenmemektedir. Böylece yazar bir köpeğin gözünden insanların yaşadıkları yüzeysel ve çarpık ilişkileri, sahtekâr insan tiplerini okuyucunun şaşıracağı bir biçimde gözler önüne sermektedir. İşte bu karnavallaştırma yönteminin başarıyla kullanıldığı bir diğer noktadır⁶.

⁶ Cervantes Don Kişot'ta dönemin şövalye romanlarını tersyüz ederken Don Kişot'un içinde yaşadığı o hayal dünyasının içinde, okura gerçekleri gösterme görevini onun uşağı Sancho Panza'ya vermişti. Tamer'in bu öyküsünde kahramanının adının Sancho olması da tesadüf olmasa gerek. Mehmet Kaplan da buna vurgu yaparak Sancho'nun adaşı Sancho Panza gibi gerçekçi ve aklı-selim sahibi olduğunu söyler (Kaplan, 1997: 248).

Bu hikâye boyunca anlatıcı, köpek gözünden insan ilişkilerini anlatmış, köpekler arası ilişkilerden yola çıkarak bozuk toplum düzenini eleştirmiştir. Okuyucu, analogi yolu ile aynı toplum içinden ve farklı milletlerden insan tiplerini anlatmak için köpeklerin araç olarak kullanıldığını görmektedir. Bu fikre sahip olan okuyucu öykünün genelinde "Her köpek sahibine benzer" sözünü aklına getirerek öyküyü okuyabilir; ancak son bölümde anlatıcı okuyucunun bu fikrinin hiç de doğru olmadığını, asıl anlatmak istediğinin bu olmadığını açıklar. Aslında anlatıcı bu öyküde şaşırma taktiği de uygulamış, kendisini en akıllı varlık olarak gören insanoğlunun aslında kimi zaman ne kadar aşağılık bir varlık olabileceğini de şu satırlarda ortaya koymuştur.

Oysa insanlar çoğu zaman yaptıkları gibi, işi nasıl ters yorumlarlar. Köpeklerine kendi ilişkilerinin damgasını vurduklarını sanacak kadar. Oysa bir hariciyecinin köpeği hiç de snop olmayabilir. Bir askerinki pekala filozof olabildiği gibi. Bir profesörün köpeği kütüphanenin yolunu bilmediği için ne kadar utandığını bizzat itiraf etmişti. Köpeklerin efendilerinden ayrı, hatta bazen onların tam zıddı bir kişiliği olamayacağını savunmak köpekleri insan derecesine indirmek değil de ne?

Bu bölüm okurun bütün düşüncelerini sarsmaktadır. Anlatıcı adeta "İnsanoğlu ikiyüzlü olabilir ama hayvanlar içgüdüleri ile hareket ettiği için riyakârlık yapamaz. Hayvanların şeklini değiştirsen de içini değiştiremezsin. İnsanoğlu ne kadar uğraşırsa uğraşsın istediği kadar dış görünüşünü değiştirsin köpekleri insana benzetemez." demektedir. Anlatıcı, öykünün başından bu noktaya kadar köpek-sahip özdeşliği üzerinde durmakta ama bunun böyle olmadığını yukarıdaki alıntı ile ortaya koymaktadır. İnsanlar mal, mülk, para, ziynet ile dış görünüşlerini değiştirebilir; ama bu durum insanların içindeki aşağılık olma ve ikiyüzlülük gibi kötü özelliklerini örtemez.

Öykü yine bir insan ilişkisi eleştirisi ile sona ermektedir.

Hülya'nın annesi geldiklerini duymamıştı. Telefonda biriyle gevrek gevrek konuşuyordu. Onları birden fark edince nedense çok korktu. Yine nedense telefonu hemen kapadı. Geldi kocasını öptü.

Adam her sokaktan gelişte bunu adet edinmişlerdi. Sevileri güya böylece perçinlenmiş oluyordu.

Sancho burada da Sancho'luğunu yapar ve olduğu gibi görünmeyen insanların ikiyüzlülüğünden, yapmacıklıklarından ve komik duruma düşmelerinden tiksinişmiş bir vaziyette kanepeye uzanır. Havlamaya bile tenezzül etmez.

Hülya'nın annesi ve babasına uzun uzun baktı dilinin ucuna bir şey geldi ama...Havlamadı.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yukarıda farklı iki okuma tekniği ile yorumlanmaya çalışılan Haldun Taner'in *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* adlı öyküsü, Umberto Eco'nun açık metin olarak adlandırdığı, farklı okumalara, anlamlandırma ve yorumlamalara olanak sağlayan bir metin türüdür. Bu metin, özellikle siyasal ve sosyolojik okumalara imkân sağlayacak, okura eleştirel bir bakış açısı kazandırabilecek nitelikte bir yapıttır. Bu türden metinlerin anadili ve edebiyat derslerinde kullanılması genç okurların eleştirel okuma becerilerinin gelişmesi, hayata ve topluma farklı bir gözle bakabilmeleri açısından önemlidir.

Elbette, bu metin her yaş grubuna uygun nitelikte olmayabilir. Burada asıl amaç bir metnin farklı yöntemlerle alımlanabileceğine, farklı okumalara açık olabileceğine dair bir örnek vermektir. İlköğretim ikinci kademe ve ortaöğretimdeki çocuklar için daha farklı metinler bulunabilir. Örneğin, Christine Nöstlinger'in Kim Takar Salatalık Kralı adlı öyküsü de otoriteye başkaldırı konusunu işleyen ve bunu yaparken de yabancılaştırma tekniğini kullanan

yapısıyla bu türden okumalara olanak sağlayan nitelikli bir eserdir. Ancak İpşiroğlu'nun da belirttiği gibi bu türden metinlerin yazınsal gönderme alanları vardır ve eserin koşutluk içinde olduğu ve gönderme yaptığı diğer eserler ve türler hakkında bilgi sahibi olmak gereklidir. Ancak bu yönde kendini geliştirmiş eğitimciler, bu eseri estetik boyutuyla irdeleyerek genç okurların sanatın özünü oluşturan soyutlama ve yabancılaştırma, grotesk vb. kavramlarla tanışmasını sağlayacaktır (İpşiroğlu, 2004: 94). Bu yolla öğrenciler, edebî metinlerden estetik haz alarak nitelikli birer okur olma yolunda ilk adımı atacaktırlar. Tepebaşı (2006: 608)'e göre bir okur olarak öğrencilerin de yazınsal eserleri okuma, değerlendirme gibi etkinliklerde bulunma hakkı vardır. Metin seçiminin, öğrencide okuma isteği uyandırması da beklenen bir diğer sonuçtur. Bu nedenle ders kitaplarında kullanılan metinlerin öğrencilerin ilgi ve beklentilerine cevap veren türlerden oluşturulması öngörülür (Özcan, İnce, Boztilki, 2011: 271). Ancak, 2006 yılından itibaren yürürlüğe girerek okullarda uygulanmakta olan Türkçe Dersi Öğretim Programı'na uygun hazırlanan ders kitapları incelendiğinde bu türden açık yapıtlara ders kitaplarında fazla yer verilmediği, öğrenciyi dersin merkezinde konumlandıran yapılandırmacı eğitim kuramına uygun hazırlanan bu kitaplarda, eski alışkanlıkların devamı olarak öğretici metinlere ağırlıklı olarak yer verilmeye devam edildiği görülmektedir Bkz. Boztilki (2012). Oysa yapılandırmacı yaklaşım öğrenciyi derste etkin konumda görür. Bu bağlamda öğrenci merkezli bir eğitim anlayışında, yazınsal yapıtın anlamlandırılması aşamasında okurun etkin bir rol aldığı, "Yazınbilim ve dolayısıyla yazın eğitiminde "dönüm noktası" (Polat, 1995: 109) sayılan alımlama kuramının bir gereği olarak öğrencilerin alımlama düzeylerine uygun, nitelikli yazınsal metinlerle tanıştırılması; açık metin olarak adlandırılan, farklı yorumlamalara açık

bu tür metinlerle çalışarak nitelikli okur olmalarının sağlanması ve eleştirel okuma alışkanlıklarının geliştirilmesi amaçlanmalıdır.

Bunun yanında, öğrencilerin nitelikli birer okur olabilmeleri yolunda öğretmenlere de büyük bir görev düşmektedir. Bu görevin başarıyla yerine getirilebilmesi için öğretmen adaylarının iyi bir sanat ve edebiyat eğitimi görmeleri, kültürel anlamda da kendilerini geliştirmeleri, çağdaş yazın kuramlarından haberdar olmaları ve metnin alınılması aşamasında onları bu yöntemler doğrultusunda yönlendirebilmeleri gerekmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için de eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının çağdaş edebiyat kuramları hakkında daha nitelikli bir eğitim almaları gerekmektedir. Ancak üniversitelerin Türkçe Eğitimi bölümlerinin ders programları incelendiğinde bu tür derslere yeterince yer verilmediği görülmektedir⁷. Oysa öğrencilere metnin anlamlandırılması konusunda, yapılandırıcı eğitim anlayışı doğrultusunda, rehberlik edecek öğretmenlerin de lisans düzeyinde çağdaş edebiyat kuramları ve eleştirisi hakkında yeterli, nitelikli bir eğitim almaları; istenen özelliklere sahip, donanımlı ve eleştirel okuma becerisine sahip okurların yetişmesine katkıda bulunacaktır.

⁷ (Bkz.

http://egitim.giresun.edu.tr/fileadmin/user_upload/ders_icerikleri/tuerkce_lisans_desleri.pdf -

<http://ef.ahievran.edu.tr/index.php/2011-08-28-14-26-00/2011-08-28-15-17-11/2011-08-28-15-17-12/2011-08-28-15-17-16>)

Kaynakça

- Arslan, S. B. (2009). *Michel Houellebecq ve Metin Kaçan'da Çağdaşçılık Sonrası Yaklaşımların Karşılaştırılması Olarak İncelenmesi: Kuşatılmış Yaşamlar ve Ağır Roman*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi.
- Boztilki, G. (2012). *Eğitim Boyutuyla Türk Edebiyatında Fantastik ve Masalsı Öğeler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Cebeci, O.(2008). *Komik Edebi Türler*. İstanbul: İthaki.
- Dilidüzgün, S. (2003). *Çağdaş Çocuk Yazını / Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Eagleton, T. (1990). *Edebiyat Kuramı* (Çev. Esen Tarım), İstanbul: Ayrıntı Yayınevi (Eserin orijinali 1983'te yayımlandı).
- Eco, U. (1992). *Açık Yapıt* (Çev. Yakup Şahan), İstanbul: Kabcacı Yayınevi (Eserin orijinali 1962'de yayımlandı).
- Irzık, S. (2001). (İçinde) *Karnaval'dan Romana: Edebiyat Teorisinden Dil Felsefesine Seçme Yazılar / Mikhail Bakhtin* (Çev. Cem Soydemir), İstanbul: Ayrıntı (Eserin Orijinali 1965'te yayımlandı).
- İpşiroğlu, Z.(2004). *Eğitimde Yeni Arayışlar*. İstanbul: Adam.
- İpşiroğlu, Z.(2001). *Çağdaş Türk Yazını*. İstanbul: Adam.
- İpşiroğlu, Z. (2001). *Alımlama Boyutları ve Çeşitlemeleri-Yazın*, İstanbul, Papirüs Yayınları.
- Kaplan, M. (1997). *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh.
- Kavak, Y., Aydın, A., Akbaba Altun S.(2007). *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1998-2007) (Öğretmenin Üniversitede Yetiştirilmesinin Değerlendirilmesi)*, Ankara: YÖK Yayınları.
- Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet Döneminde Dal Öğretmeni Yetiştirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35 (1-2), 1-14.
- Özcan, E., İnce, B., Boztilki, G. (2011). 4.- 5., 6.-7. ve 8.-10. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Türlerine Yönelik Bir İncelenme. 3. *Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı Bildirileri Kitabı*. İzmir, 271 – 281.
- Parla, J. (2000). *Don Kişot'tan Bugüne Roman*. İstanbul: İletişim.
- Pekman, Y.(2005). Haldun Taner Tiyatrosunda "Yabancılaştırma". *İstanbul Üniversitesi Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölüm Dergisi*, 7, 16-39.
- Polat, T. (1991). Ortaokullarda Türkçe: Türkçe Dersleri I, *Türkiye'nin Ders Kitapları: Ortaöğretim Ders Kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım*. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları.
- Polat, T. (1995). Yazın Metnin Okur İlişkisi Üzerine Düşünceler. *İÜ Alman Dili Edebiyatı Dergisi*, IX, 109-121.
- Polat, T. (2006). Okur Odaklı Bir Yaklaşımla Yazın Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 169.
- Tepebaşılı, F. (2006). Edebiyat Öğretiminde Waldmann Modeli. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 16, 605-617.

Extended Abstract

Raising qualified readers of literature depends on the text books containing eligible literature texts and their contextualization based on the contemporary literature theories. Haldun Taner's short story named *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* is a work which can provide the readers with this kind of reading opportunities. This paper studies the methods to be used at the stage of comprehending these texts when trying to interpret the short story by two different techniques.

Haldun Taner's short story; *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* has an astounding structure for its readers from the start of the story. In a way, the short story is a parody encompassing the political and social affairs of Ankara during 1960's. The hero of this story is a dog named Sancho. The text includes dogs other than Sancho and nearly all of these dogs are the people owned by the upper class members of the society. Sancho's owner's father took Sancho for a morning walk and the dogs in different species and characters which Sancho encountered during the walk and Sancho's opinions relating to the owners of these dogs, determine the direction of this story. The hero being a dog and looking at the people and dogs from the eyes of a dog makes the story interesting from the readers' points of view. The writer has created a structure which leads to different interpretations by using different techniques of telling. In this study, Haldun Taner's short story named as *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* was analyzed and reviewed in line with carnivalization and alienation techniques. These techniques were considered and studied in details.

New and striking sayings are invented with the purpose of alienation and all methods are applied so as to emphasize literariness. Instead of letting the reader to be engrossed in the text and teaching something directly, this technique lets the reader to look at this text from the outside. Taner, has emphasized the alienation technique in this story and in order for the reader to look at the text dynamically; this technique was used in the transition sections of the story. Another technique of telling is *carnivalization* technique. By this method, a social concept named as carnival is conveyed to literature. The resistance and rebellion encompassed by the carnival in the form of a laugh leaks to different areas by making gaps between the superior and the lower culture. By carnivalization, official, moral and political order is turned upside down. In the light of the narrating and telling techniques explained above, the short story is strived to adopt a meaning and interpreted.

Haldun Taner's short story named as *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* is the kind of text classified by Umberto Eco as the open text which enables different interpretations and analyzes. This text is a work which may lead to sociological and political interpretations and which may give the reader a critical insight. The use of such texts in native language and literature lessons are essential in terms of developing the younger readers' critical reading skills and looking at life and society with different viewpoints. However, in order for this to be achieved, initially the teachers who will guide them should be aware of the contemporary literature theories and the teachers should direct them in line with these methods at the stage of comprehension of the texts. When the text books, prepared in line with Turkish Course Teaching Program (2006) and being implemented in schools since 2006, are analyzed; it can be seen that such open texts are not frequently contained in the text books and these books which were prepared in line with the constructivist education model which centers around the student, it can be seen that the didactic texts are becoming more predominant as the remainder of the old habits. Yet, introducing the students with the texts suitable for their levels of reception and rendering them qualified readers by causing them study on texts named as open texts which are appropriate to interpretations and providing them with the habits of developing critical reading habits, should be the goals of a quality education.